

2. Гай-Нижник П. Павло Скоропадський і Власний Штаб гетьмана всієї України: боротьба за владу державність. К.: Крок, 2019. 626 с.
 3. Федюшин О. Украинская революция. 1917–1918. / Текст перевел Л.А. Игоревский. М. : Центрполиграф, 2007. 333 с.
 4. Нова Рада. 1918. 27 квітня.
 5. Коновалець Є. Спомини й уваги // Кучабський В., Безручко М., Коновалець Є. Золоті ворота. Історія Січових Стрільців. 1917 – 1919. Львів; Рочестер, 2004. С.267.
 6. ДАМО. Ф. р-5547. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1.
 7. Дорошенко П. Історія України: 1917-1923 рр. Т. 2: Українська Гетьманська Держава. Ужгород, 1932. 427 с.
 8. ЦДАВО України. Ф.4547. Оп.1. Спр.1. Арк.78.
 9. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ-Філадельфія, 1995. 493 с.
10. Історія української Конституції / Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко; вст. ст. С. П. Головатий. Київ: Право, 1997. XV, 443 с.

Корнієнко Ірина Валеріївна

*к.ю.н., доцент,
доцент кафедри історії держави і права
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ГРОМАДА ТА ЇЇ ПРОГРАМА У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПЛАНАХ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Буремний 1918 рік ставив для України нові випробування. В умовах глибокої політичної, економічної та соціальної кризи в УНР УЦ Рада вирішувала питання про порятунок країни від більшовицької інтервенції. Рада народних міністрів УНР, яка перебувала у Житомирі, прийняла рішення просити військової допомоги у Німеччини. Її делегації у Брест-Литовську було передано заклик до німецького народу із проханням про надання допомоги. Переговори було завершено 9 лютого 1918 року підписанням так званого «хлібного миру», який мав обоюдовигідні позиції для сторін.

Так, у лютому 1918 року на територію УНР вступили німецькі та австро-угорські війська. Вони поступово просувалися на Схід і Південь України, не зустрічаючи значного опору. З приходом до УНР командування німецьких та австро-угорських військ активно декларувало своє невтручання у внутрішні справи держави, але ставши свідком реальної ситуації, було змушено реагувати відповідно реальних обставин. Тим часом, УЦ Ради не була спроможною

стабілізувати ситуацію і все більша частина українців розчаровувалась у її діяльності.

Повернувшись наприкінці лютого 1918 року до Києва і не бажаючи співпрацювати з УЦ Радою П. Скоропадський почав діяти самостійно. Аналізуючи ці обставини український дослідник Ю. Латиш пише: «Після повернення Центральної Ради на німецьких багнетах П. Скоропадський згуртовує навколо себе сили, незадоволені її політикою. Союзниками генерала стали Українська демократично-хліборобська партія та Союз земельних власників, що виступали за збереження поміщицького землеволодіння. Німецька контррозвідка, яка в цей час підшукувала кандидата на роль правителя України, характеризувала П. Скоропадського так: – аристократ, монархіст, генерал, багатий поміщик, слабовольний, але честолобивий. Крім того, німецьке командування бажало бачити на чолі держави військового. Тому з-поміж інших кандидатів перевагу віддали П. Скоропадському» [1, с.62]. Отже в умовах, коли німецьке командування в УНР виношувало плани щодо державного перевороту, П. Скоропадський мав схожі задуми.

Готуючись до активної політичної боротьби, у березні 1918 року він виступив одним з ініціаторів створення таємної організації «Українська громада», яка згодом була перейменована на «Українську народну громаду». Саме її П. Скоропадський планував перетворити у політичну партію для забезпечення собі надійної підтримки.

Серед провідних членів УНГ були: працівник залізниці О. Лупаков, інженер-залізничник Б. Бутенко, член Союзу земельних власників О. Вишневський, великий землевласник, полковник у відставці й лідер київських монархістів Ф. Безак (близький до німецького командування), банківський діяч А. Ржепецький, правник Парчевський, правник і економіст О. Палтов, М. Гіжицький, генерал-майор В. Дашкевич-Горбатський, полковники В. Каракуца, В. Глинський, підполковник Бенецький, капітан С. Богданович, осавул В. Кочубей, підпоручник Яворський-Кулібаб, прапорщики Г. Лук'яненко-Лук'янов, В. Павелко, Г. Зеленецький, рот містр О. Сахно-Устимович,

наказний отаман Вільного козацтва І. Полтавець-Остряниця, інж. О. Крига та інші [2, с.45-46]. У Києві до складу Української народної громади входило близько 300–400 членів та прихильників (старшини і вояки Першого Українського корпусу, старшини Школи прапорщиків та козаки Вільного козацтва, окремі цивільні діячі, окремі члени Союзу землевласників).

У політичних проєктах майбутнього гетьмана ця організація займала важливе місце, а її устрій, завдання та склад ми пропонуємо розглянути більш детально. У своїх спогадах П.Скоропадський прямо пише про свою участь у розробці програми партії, яка складалася з 39 пунктів. У мемуарах він згадував власну працю над нею разом із своїм майбутнім секретарем О. Лупаковим. Можливо в роботі над розробкою програми приймав участь юрист, присяжний повірений Іван Дусан, активний член Союзу хліборобів-власників та юрист з Українського правничого товариства Парчевський – переконаний українець-ідеаліст [3, с.133].

Доцільно зазначити, що до недавнього часу нічого не було відомо про остаточний варіант програми, тому єдиним можливим шляхом відтворення програми УНГ уявлялася її реконструкція за згадками, розкиданими у мемуарах гетьмана та за допомогою російськомовної чернетки проєкту програми, знайденої українською дослідницею Тетяною Геращенко.

З аналізу цих матеріалів можна побачити, що значна частина програми відводилась критиці УЦ Ради. Серед основних програмових засад організації були: створення твердих підвалин для досягнення самобутності, процвітання, єдності та самостійності наново відродженої України, національної єдності усіх українців, проголошення української мови державною [4, с.199]. Розробники програми наголошували на необхідності сильної влади, майже диктатури, яка була б здатна відновити адміністративний апарат, створений за УЦ Ради.

Аналізуючи програму УНГ можна побачити, що її члени не передбачали змінити назву країни, бо не відстоювали повернення монархічної форми правління в Україні. Стара назва – Української Народної Республіки їх цілком задовольняла, але вони виступали також і проти радикальної більшовицької

політики, закликаючи зважати на досвід «національно-історичного минулого». Отже ідея народного суверенітету, притаманна державотворчим традиціям України бралася до уваги розробниками програми УНГ. Остаточне визначення форми державного устрою та політичного режиму в Україні вони передбачали встановити пізніше, підчас встановлення «вільно висловленої волі народу» [4, с.199]. Ідея відродження інституту Гетьманства в проекті не висловлювалася, і взагалі форма правління не була чітко окресленою.

У програмі також було відзначено низку інших важливих питань. Так, наприклад, там наголошувалось, що право приватної власності громадян України є основою людської культури. Отже, відповідно і ґрунтове питання повинно було спиратися на цю основу. Водночас, у програмі зазначалось, що держава мала право відчуження землі у великих власників та забезпечення нею хліборобів, насамперед козаків і тих, хто захищав Україну від її ворогів. Для цього П. Скоропадський вважав необхідним проведення примусового викупу великих маєтків. Саме дрібних власників він вважав сіллю України і мріяв бачити свою батьківщину вкритою дрібними високотоварними господарствами.

Стосовно визначення питань у промисловості та з робітничого питання матеріалів не було знайдено, з'ясовано було лише дві складові: об'єднання всіх власників проти соціалістичних експериментів та намагання уникнути крайнощів «лютого капіталізму» [5, с.144]. На думку Г. Папакіна: «досить компромісною була національна програма, яка будувалася на визнанні закономірності існування українського руху, задоволення національних потреб українського народу, але разом з тим визнавалася шкідливість повного розриву з Росією, небажаність державної антиросійської політики.» [5, с.144].

Аналізуючи програму УНГ сучасні дослідники П. Гай-Нижник зазначив, що: «Найбільш ґрунтовно і широко був представлений економічний блок програми, в якому, окрім загальних тез щодо піднесення приватного підприємництва, ролі держави як його покровителя і заохочувача, відновлення народного господарства, було чітко виписано реформу оподаткування та необхідність створення обмеженої кількості державних монополій. Разом з тим

передбачалася ліквідація як зовнішньої, так і внутрішньої торговельної монополії держави. Ретельно було розроблено заходи у сфері налагодження транспорту, у тому числі автомобільного, загального користування з доступними тарифами. У соціальній сфері пропонувалося законодавство, засноване на державному страхуванні праці, її охороні, особливо на шкідливих для здоров'я виробництвах, та вирішенні всіх спірних між працею та капіталом питань через примірювальні камери. У галузі судочинства було задекларовано прагнення до повної незалежності суду, перегляду цивільного та кримінального кодексів, реформування слідства, цивільного та виконавчого процесів тощо.» [2, с.43].

Спираючись на ідею соціальної держави, де держава повинна опікуватися освітньо-культурним розвитком своєї громадян та захистом їх здоров'я громадівці включили до програми окремий розділ по цьому напрямку. У ньому закріплювались права на всебічний розвиток освіти, її доступність для всього населення з урахування проблем мовного питання у викладанні в навчальних закладах. Мовами викладання мали бути: у нижчій школі – українська; у середній і вищій – за вибором учнів, але з обов'язковим вивченням української мови – державної. Охорона здоров'я громадян, особливо тих, хто працював на небезпечному для здоров'я виробництві також знайшла своє закріплення в програмі.

Реконструйована програма є важливим матеріалом для розуміння політико-правових поглядів П. Скоропадського та його найближчого оточення та може бути корисною для відтворення більш чіткого уявлення про події революції в Україні на весні 1918 року.

Література:

1. *Латиш Ю. В. Гетьман Павло Скоропадський: історичний портрет на тлі епохи* // *Соціальна історія: науковий збірник. Випуск III. К., 2008. С. 59–66*
2. *Гай-Нижник П. Павло Скоропадський і Власний Штаб гетьмана всієї України: боротьба за владу і державність. К.: Крок, 2019. 626 с.*
3. *Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. К.; Філадельфія, 1995. 493 с.*
4. *Геращенко Т. С. Українська народна громада. Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика // Вісник Київського державного лінгвістичного*

університету. Серія: Історія. Економіка. Філософія. К.: Видавн. Центр КДЛУ, 2000. Вип. 4. С. 196-213.

5. Папакін Г. Українська народна громада і Павло Скоропадський навесні 1918 р. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. К., 2008. Випуск 39. С. 129-150.

Єфремова Наталя Володимирівна

*к. ю.н., доцент,
доцент кафедри історії держави і права
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ХАРАКТЕРИСТИКА 2-Х ПРОЄКТІВ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1918 РОКУ.

За роки незалежності України науковцями фактично з нуля було розпочато процес висвітлення конституційного будівництва Української Держави у 1918 р. Десятки сучасних публікацій як на території України так і за її межами показують посилений інтерес до історії українського конституціоналізму початку ХХ ст. Слід відзначити, що змінюється не тільки оцінка державотворчої діяльності П. Скоропадського, а й методологічні підходи щодо її пізнання. Особливо гостро це відчувається стосовно аналізу конституційних актів та їхніх проєктів часів Української Держави.

У період з травня по жовтень 1918 р. в Українській Державі активно займались розробкою проєкту Конституції. У Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України у Києві зберігаються два нереалізовані проєкти Конституції Української Держави.

Проєкт Конституції Української Держави, який зберігається у фонді 3766 ЦДАВО України [1, с. 28–29], має вигляд машинописної чернетки без зазначення часу його вироблення та авторського підпису. Він складається з 39 статей і не має розподілу на розділи. Можливо, що в цьому документі втрачене закінчення. Зміст проєкту відображає прагнення автора створити парламентарну демократично-правову державу, але аналіз документу свідчить про обмежену конституційну обізнаність автора (чи авторів). Припущення